Suomalainen kulttuuripolitiikka ei saa sivuuttaa suomea

Suomalaisuuden Liitto ei voi tukea kulttuuripoliittista selontekoa sen nykyisessä muodossa, koska se sisältää vinoutuneen annoksen kieli- ja identiteettipolitiikkaa ja laiminlyö suomen kielen aseman kaikkia suomalaisia yhdistävänä kielenä. Haluamme seuraavilla huomioilla nostaa esiin puutteellisia tai ongelmallisiksi koettuja kohtia selonteosta ja toivomme sivistysvaliokunnan ottavan ne huomioon.

Kansallinen identiteetti ei palaudu perustuslaissa määriteltyihin kieliin

Suomalaisuuden Liitto pitää ongelmallisena ja harhaanjohtavana selonteon sivulla 10 esitettyä kansallisen identiteetin määräytymistä koskevaa väitettä, jonka mukaan "*Suomessa kansalliskielet määritetään perustuslaissa, ja ne ovat kansallisen identiteetin kivijalka*".

Tämä väite saattaa synnyttää väärän vaikutelman, jonka mukaan kielten asema kansalliskielinä ja niiden oikeudellinen asema määräisi kansalaisten kielellisen identiteetin. Väite voidaan käsittää harhaanjohtavasti siten, että lain tarkoittamista kielellisistä oikeuksista seuraisi esimerkiksi se, että ruotsin kieli kuuluu suomenkielisten kansalliseen identiteettiin. Tämä on vastoin ajatusta, jonka mukaan suomenkieliset muodostavat (ruotsinkielisten tavoin) oman äidinkielensä yhdistämän väestön eli kieliryhmän, jonka sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista julkinen valta huolehtii.

Yksilöillä on oikeus ja tarve kielelliseen identiteettiin eikä tästä oikeudesta voi irrottaa kielellisen yhteenkuulumisen tarvetta – tarvetta kuulua yhteen omaa äidinkieltä puhuvien kanssa. Selonteossa esiintyvä määritelmä asettaa kuitenkin keinotekoisesti suomen- ja ruotsinkieliset (ja kaikki muut) samaan muottiin, väheksyen siis kummankin kieliryhmän oikeutta äidinkieleen perustuvaan kielelliseen identiteettiin ja omaleimaiseen kulttuuriseen ilmaisuun. Niputtamalla suomen ja ruotsin yhtenäisen kansallisen identiteetin perustaksi se ohittaa

kummankin kieliryhmään olemassaolon erillisinä kielensä yhdistäminä kulttuurisina kansanryhminä. Tämä heikentää sekä suomen- että ruotsinkielisten kielellistä identiteettiä.

Selonteon kielipoliittiset tavoitteet ovat epäselviä ja kiistanalaisia

Edellä kiinnitimme huomiota selonteon ongelmalliseen kansallisen identiteetin kielellis-legalistiseen määritelmään. Selonteossa esitetään myös muita kielipoliittisesti ongelmallisia näkemyksiä.

Tällaisia ovat esimerkiksi kehotus ryhtyä ”aktiivisiin toimenpiteisiin” kansalliskielten ja elävän kaksikielisyyden puolesta (s.19) sekä väite, jonka mukaan kansalliskielten asema yhteiskunnassa on selkeä, vahva ja suomalaisia yhdistävä (s.26).

Toimenpiteet kansalliskielten aseman turvaamiseksi ja elävän kaksikielisyyden edistämiseksi ovat hämäriä ja määrittelemättömiä sekä suomenkielisten kannalta poliittiselta sisällöltään vähintäänkin kiistanalaisia. Yhtä ongelmallinen on oletus, jonka mukaan ruotsi on tai sen pitäisi olla samanlainen kansamme keskinäisen kanssakäymisen väline kuin suomi. Tosiasiassa ainoastaan suomen kieli yhdistää ja voi yhdistää kaikkia Suomessa asuvia. Selonteon väitteistä syntyy kuitenkin vaikutelma, jonka mukaan myös ruotsin kieli olisi kaikkia suomalaisia yhdistävä kieli. Tämä johtaa harhaan.

Suomalaisuuden Liitto suhtautuu epäillen myös valtioneuvostotasoisen ylivaalikautisen kulttuuri- ja luovien alojen toimielimen perustamiseen. Selonteossa kerrotaan, että ”toimielimessä on molempien kansalliskielten edustus” (s.29), mutta samalla unohdetaan, että kansalliskielten edustamista koskeva asia on poliittinen kysymys, jota ei suomenkielisten osalta ole ratkaistu. Ruotsinkielisten etuja valvoo Folktinget, mutta suomenkielisillä ei ole vastaavaa virallista asemaa nauttivaa tahoa. Suomalaisuuden Liitto on ainoa järjestö, joka on kansalaisjärjestöpohjalta tätä tehtävää hoitanut, mutta ilman asiaankuuluvaa virallista asemaa ja sen tuomaa oikeutta lausua ja osallistua kieliasioiden päättämiseen.

Suomalaisuuden Liitto kannustaa avaamaan keskustelun suomalaisten kielellisestä edunvalvonnasta ja sen virallistamisesta, mutta vastustaa suomenkielisten edustusoikeuden antamisen valtion virastoille, virkamiehille,

asiantuntijoille tai vaaleilla valitsemattomille toimielimille. Oman kysymyksensä herättää myös tällaisen toimielimen suhde jo olemassa olevaan Kieliasiain neuvottelukuntaan.

Suomenkielisten ehdoton ja aukoton ruotsin kielen pakollisuus on yhä ratkaisematon poliittinen kysymys 2020-luvun Suomessa, eikä kulttuuripoliittisen selonteon tulisi puuttua asiaan omaksumalla vinoutunut näkemys Suomen kielipoliittiseen todellisuuteen.

Kenen ehdoilla ja kenelle suomalaisten kulttuuria kehitetään?

Selonteon kolmas tulevaisuusvisio (s.23) ”kulttuuri on jokaisenoikeus” on sisällöltään epämääräinen ja herättää monia kysymyksiä. Selonteossa sitä määritellään seuraavasti:

”Jokaisen oikeudet kulttuurissa merkitsevät, että tuemme eri kielten, kulttuurien, perinteiden ja taiteen muotojen sekä ilmaisu- ja osallistumistapojen kukoistamista. Varmistamme, että erilaiset äänet saavat tilaa kuulua, tuntua ja näkyä. Kulttuuripalvelut ovat saatavilla eri kielillä ja oikeissa kanavissa, ja eri väestöryhmien kohtaamista ja vuorovaikutusta on lisätty”.

Edellä mainitussa visiossa ilmenevä painotus moninaisuuden tukemiselle herättää kysymyksen siitä, kenen ehdoilla ja kenelle suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa rakennetaan? On eri asia tukea eri kieltä puhuvien ja eri kulttuuriperinteitä edustavien mahdollisuutta osallistua suomalaiseen kulttuuriin kuin tukea suomalaisen kulttuurin kustannuksella toisten omakielisen kulttuurin tuottamista Suomessa. Suomalaisen kulttuuripolitiikan ensisijaisena tehtävänä pitää olla suomalaisen kulttuurin tukeminen ja vahvistaminen nimenomaan suomen- ja ruotsinkielisen väestön hyväksi. On ratkaisevan tärkeää, että suomalainen kulttuuri pystyy uusintamaan itsensä, jotta se voidaan välittää seuraaville sukupolville.

Epämääräiset lupaukset eri kielten ja kulttuurien kukoistuksesta sekä erilaisten äänten kuuluvuudesta jättävät epäselväksi, miten ne käytännössä vahvistavat suomalaisen kulttuurin asemaa. Kulttuuripolitiikan tehtävä ei ole ensisijaisesti monikulttuurisuuden edistäminen, vaan suomalaisen kulttuurin ja sen jatkuvuuden turvaaminen, jotta kansakuntamme säilyy myös tulevaisuudessa.

Ei suomalaista kulttuuripolitiikkaa ilman suomea

Lopuksi on syytä tuoda esiin selonteon huolestuttavin puoli: selonteko ei anna mitään myönteistä erityisasemaa suomen kielelle suomalaisessa kansakunnassa ja kulttuurissa. Esimerkkinä tästä on se, ettei selonteossa esiinny lainkaan termejä ”suomen kieli” tai ”suomenkielinen”. Tämä on hyvin erikoista ja huolestuttavaa, kun otamme huomioon sen, että *suomi on suomalaisen yhteiskunnan pääkieli*.

Oikeusministeriön viime vuonna julkaisemassa *Suomi osallisuuden kielenä. Selvitys suomen kielen tilasta 2020-luvun puolimaissa* -selvityksessä ensimmäisenä suosituksena on, että ”[k]äytetään suomen kieltä aktiivisesti suomalaisen yhteiskunnan keskeisimpänä yhteisenä kielenä kaikilla elämänalueilla” (s. 289). Tämän lisäksi selvityksessä ehdotetaan, että ”[t]ehdään selkeä strateginen päätös siitä, että tuetaan suomen kielen asemaa suomalaisen yhteiskunnan keskeisimpänä yhteisenä kielenä, lingua francana” (s. 288).

Koska kulttuuripoliittinen selonteko ei ole huomioinut tätä kansakuntamme ja kulttuurimme kannalta keskeistä asiaa millään tavalla, esitämme kulttuuripoliittisen selonteon palauttamista valmisteluun.

Helsingissä 11.3.2025

Suomalaisuuden Liitto